

Oslo, 26. november 2021

Virksomhetsplan for Etikkrådet for 2022

1 Hovedprioriteringer

Etikkrådet skal fange opp, undersøke og vurdere selskaper som bør utelukkes eller settes til observasjon etter retningslinjene for observasjon og utelukkelse fra SPU. Ettersom fondet er investert i over 9000 selskaper som hører hjemme i mer enn 75 land, må rådet gjøre et utvalg av hendelser og temaer for nærmere undersøkelser.

I september 2021 ble retningslinjene for observasjon og utelukkelse av selskaper fra SPU endret på flere punkter. Etikkrådet har startet arbeidet med å innføre endringene, og dette vil ha høy prioritet i 2022.

Det har kommet et nytt produktkriterium som gjelder produksjon av cannabis, og en endring i avgrensningen av våpenkriteriet som har betydning for vurderingen av selskaper som produserer leveringsplattformer for kjernevåpen. Videre har det kommet et nytt atferdskriterium som gjelder selskaper som selger våpen til stater som anvender disse i strid med folkerettens regler, mens korrupsjonskriteriet er omformulert slik at det nå omfatter all grov økonomisk kriminalitet.

Mens mulige produktsaker undersøkes etter hvert som de fanges opp, er det større behov for å prioritere mellom atferdssaker. Etikkrådet legger vekt på å dekke bredden i mandatet, og dette er reflektert i bemanningen i sekretariatet. Etikkrådet prioriterer saker som er særlig alvorlige der risikoen for videre normbrudd synes uakseptabel. Saker velges ut både gjennom målrettede undersøkelser av bransjer eller geografiske områder der risikoen synes særlig stor, og gjennom den løpende porteføljeovervåkingen.

Etikkrådet ble i inneværende år tildelt et budsjett på 18 mill. kroner og har en bemanning på åtte årsverk. Vi har i virksomhetsplanen lagt til grunn en økning i bemanningen på én person og en viss økning i budsjettet for 2022 for å ta høyde for arbeidet med de nye kriteriene.

2 Etikkrådets virksomhet

2.1 Grunnlag

Finansdepartementet har fastsatt retningslinjer for observasjon og utelukkelse av selskaper fra SPU. Rådet skal i henhold til § 5 første ledd gi råd til Norges Bank om observasjon og utelukkelse av selskaper i fondets portefølje og om oppheving av beslutning om observasjon og utelukkelse.

3 Kriteriene for observasjon og utelukkelse

Kriteriene for observasjon og utelukkelse er fastsatt i §§ 3 og 4:

§ 3. Kriterier for produktbasert observasjon og utelukkelse av selskaper

(1) Fondet skal ikke være investert i selskaper som selv eller gjennom enheter de kontrollerer:

a. utvikler eller produserer våpen eller sentrale komponenter til våpen som ved normal anvendelse bryter med grunnleggende humanitære prinsipper, herunder biologiske våpen,

kjemiske våpen, kjernevåpen, ikke-detektbare fragmenter, brannvåpen, blindende laservåpen, antipersonellminer og klaseammunisjon.

- b. produserer tobakk eller tobakksvarer
- c. produserer cannabis til rusformål.

(2) Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for gruveselskaper og kraftprodusenter som selv eller konsolidert med enheter de kontrollerer enten:

- a. får 30 pst. eller mer av sine inntekter fra termisk kull,
- b. baserer 30 pst. eller mer av sin virksomhet på termisk kull,
- c. utvinner mer enn 20 millioner tonn termisk kull per år, eller
- d. har en kraftkapasitet på mer enn 10 000 MW fra termisk kull.

§ 4. Kriterier for atferdsbasert observasjon og utelukkelse av selskaper

Observasjon eller utelukkelse kan besluttes for selskaper der det er en uakseptabel risiko for at selskapet medvirker til eller selv er ansvarlig for:

- a. grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene
- b. alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner
- c. salg av våpen til stater i væpnede konflikter som benytter våpnene på måter som utgjør alvorlige og systematiske brudd på folkerettens regler for stridighetene
- d. salg av våpen eller militært materiell til stater som er omfattet av ordningen for statsobligasjonsunntak omtalt i mandatet for forvaltningen av Statens pensjonsfond utland § 2-1 andre ledd bokstav c
- e. alvorlig miljøskade
- f. handlinger eller unnlater som på et aggregert selskapsnivå i uakseptabel grad fører til utslipp av klimagasser
- g. grov korrupsjon eller annen grov økonomisk kriminalitet
- h. andre særlig grove brudd på grunnleggende etiske normer.

4 Andre føringer i retningslinjene

Retningslinjene gir ellers en rekke føringer for rådets arbeid både når det gjelder administrative rutiner og arbeidsdokumenter, selve arbeidet og koordinering av arbeidet med Norges Bank.

Etikkrådets arbeid

Rådet skal:

- overvåke fondets investeringer med sikte på å avdekke om selskaper er ansvarlig for eller medvirker til virksomhet som er nevnt i retningslinjene
- utarbeide og offentliggjøre prinsipper for utvalg av selskaper for nærmere undersøkelser
- sørge for at en sak er godt opplyst før råd avgis
- gi selskaper som vurderes, mulighet til å fremlegge informasjon og synspunkter tidlig i prosessen og forelegge utkast til tilrådning etter § 4 for selskapene til uttalelse
- begrunne sine råd til banken
- utarbeide og offentliggjøre rutiner for å vurdere om grunnlaget for observasjon eller utelukkelse fortsatt er til stede og informere selskap som er utelukket, om rutine.

Koordinering

Rådet skal:

- bidra til god koordinering mellom Norges Bank og Etikkrådet og et effektivt samspill mellom virkemidlene
- ha jevnlig møter med Norges Bank
- gi Norges Bank informasjon om selskaper som er identifisert for nærmere undersøkelser
- ha rutiner for informasjonsutveksling og koordinering med banken
- bidra til at kommunikasjon med selskaper er koordinert
- offentliggjøre tilrådingene når banken offentliggjør sine beslutninger.

Administrative rutiner og arbeidsdokumenter

Rådet skal:

- påse at sekretariatet har hensiktsmessige prosesser og rutiner
- årlig utarbeide en virksomhetsplan
- avgi en årlig rapport om sin virksomhet
- regelmessig evaluere sitt arbeid.

5 Virksomhetsplan for 2022

5.1 Produktbasert utelukkelse

Implementeringen av de nye retningslinjene, som kom i september 2021, blir trolig den mest ressurskrevende delen av arbeidet etter produktkriteriene i 2022. Føringer som er gitt gjennom stortingsbehandlingen, tilsier at våpenkriteriet skal omfatte leveringsplattformer for kjernevåpen. Etikkrådet er i ferd med å identifisere slike selskaper.

Produksjon av cannabis til rusformål ble tatt inn som nytt utelukkelseskriterium. Eventuelle selskaper som er i fondet, vil bli identifisert i den løpende porteføljeovervåkingen. Norges Bank kan også be Etikkrådet om å vurdere slike selskaper som er i referanseporteføljen, men som banken ikke har investert i.

Ellers består arbeidet i å ta stilling til saker som kommer opp gjennom porteføljeovervåkingen. Etikkrådet har i 2021 inngått en ny avtale med konsulentselskapet ISS-Ethix som rapporterer til rådet kvartalsvis om selskaper som produserer spesifiserte våpentyper, tobakk eller cannabis. Avtalen løper i to år, men kan forlenges i inntil to år.

Særlig når det gjelder produksjon av visse våpentyper, fanges det hvert år opp en del saker som gjelder selskaper som enten har sluttet med produksjon av aktuelle våpentyper de tidligere har vært utelukket for, eller som har startet produksjon av nye våpentyper som må vurderes opp mot retningslinjene.

Når det gjelder kriteriet for utelukkelse av selskaper som utvinner eller bruker termisk kull, kan Norges Bank i henhold til retningslinjene på eget initiativ treffe beslutninger om observasjon og utelukkelse av selskaper. Det er avtalt en arbeidsdeling mellom Etikkrådet og Norges Bank som innebærer at banken identifiserer selskaper som faller inn under kriteriet. Etikkrådet vil vurdere selskaper som eventuelt blir spilt inn til rådet etter dette kriteriet.

Utover den løpende porteføljeovervåkingen skal Etikkrådet i 2022:

- vurdere selskaper som produserer leveringsplattformer til kjernevåpen
- vurdere selskaper som produserer cannabis til rusformål

5.2 Atferdsbasert observasjon og utelukkelse

Også for arbeidet etter atferdskriteriene vil implementeringen av de nye retningslinjene ha høy prioritet i 2022 og utgjøre en vesentlig del av arbeidet. Både for det nye våpensalgkriteriet og kriteriet om grov økonomisk kriminalitet vil det være behov for å bygge opp kunnskap og kompetanse før arbeidet med å identifisere selskaper kan komme i gang.

Selskaper blir tatt opp til nærmere vurdering etter atferdskriteriene enten som følge av den løpende porteføljeovervåkningen, som følge av eksterne henvendelser eller som følge av tematiske utredninger av områder som rådet har bestemt seg for å se nærmere på. Rådet har i 2021 inngått en ny avtale med RepRisk AG som skal rapportere om selskaper som kan ha virksomhet som rammes av atferdskriteriene. Avtalen løper i to år med mulighet for forlengelse i inntil to år. Det er en viktig del av Etikkrådets løpende arbeid å gå igjennom rapporter fra porteføljeovervåkningen og å vurdere saker som eventuelt spilles inn fra andre.

Innenfor hvert kriterium velger Etikkrådet ut saker for utredning basert på normbruddenes alvor og omfang, konsekvensene av normbruddene, selskapenes ansvar for eller medvirkning til normbruddene, hva selskapene har gjort for å avbøte skade de har forårsaket, og sannsynligheten for nye, tilsvarende normbrudd. Selskapenes atferd vurderes opp mot veletablerte normer slik disse kommer til uttrykk i internasjonale konvensjoner eller anerkjente retningslinjer der slike finnes.

Én gang i året gjennomgår rådet grunnlaget for utelukkelsen for alle utelukkede selskaper. Hvis grunnlaget for utelukkelse har falt bort, avgir Etikkrådet en tilrådning om å oppheve utelukkelsen. Etikkrådet har også skrevet et årlig brev til banken og gjort kort rede for vurderingen av utelukkede selskaper. For selskaper som står til observasjon, har Etikkrådet normalt skrevet et årlig observasjonsbrev til Norges Bank for hvert selskap. De nye retningslinjene åpner for en mer fleksibel tilnærming, og Etikkrådet vil i samråd med Norges Bank vurdere om det bør gjøres endringer i disse rutinene.

For atferdskriteriene vil rådet:

- prioritere innføringen av de nye retningslinjene
- gjennomgå nyhetsrapporter og eventuelle anmodninger om å vurdere selskaper
- utrede saker om selskaper som velges ut for nærmere vurdering
- vurdere utelukkede selskaper i henhold til etablerte rutiner
- avgi observasjonsrapporter

5.2.1 Grove eller systematiske krenkelser av menneskerettighetene

Etikkrådet arbeider på menneskerettighetsområdet etter en plan fra 2019 som gjelder tematiske/geografiske utredninger av områder der risikoen for normbrudd som faller inn under retningslinjene er stor. I tillegg kommer arbeidet med enkeltsaker som fanges opp gjennom porteføljeovervåkningen. Saker om tvangsflytting er blant de mest alvorlige menneskerettskrenkelsene som ofte fanges opp gjennom porteføljeovervåkningen.

Arbeidet etter menneskerettighetskriteriet må ses i sammenheng med saker som vurderes etter kriteriet som gjelder krenkelser av individers rettigheter i krig- eller konfliktsituasjoner. Dette arbeidet har blitt mer omfattende enn forutsett i 2021, og vil trolig kreve mye ressurser også i 2022.

Etikkrådet vil allokere mer ressurser til arbeidet med å kartlegge og vurdere selskapers rolle i brudd på urfolks rettigheter i 2022. Rådet har allerede flere slike saker under utredning, og arbeidet med disse sakene vil trolig strekke seg inn i 2022.

Etikkrådet har i flere år fokusert på tvangsarbeid og arbeidsforhold som grenser til tvangsarbeid. Her har rådet vurdert selskaper i Gulfstatene, Malaysia, Kina og Brasil. I 2022 vil Etikkrådet gjennomføre egne undersøkelser av selskaper som produserer gummihansker i Malaysia, men ellers konsentrere arbeidet om selskaper rådet allerede er kjent med, eller som fanges opp gjennom porteføljeovervåkningen i løpet av året.

Etikkrådet startet i 2019 utredningen av menneskerettighetsbrudd knyttet til bruk av overvåkningsteknologi og avga i januar 2020 sin første tilråding om utelukkelse på dette området. Rådet har flere slike saker under utredning, og arbeidet vil fortsette i 2022.

Rådet startet i 2015 systematiske undersøkelser av selskaper som produserer tekstiler i enkelte land. Rådet har fått undersøkt arbeidsforholdene i fabrikker til 26 selskaper som har produksjon i Kambodsja, Vietnam, Bangladesh, Myanmar, Lesotho, Etiopia, Indonesia og India. Utredningen av ett selskap vil trolig fortsette i 2022, men Etikkrådet vil ikke gjøre nye undersøkelser av selskaper i denne sektoren i 2022 med mindre svært alvorlige saker fanges opp gjennom porteføljeovervåkningen.

Rådet vil fokusere på følgende på menneskerettighetsområdet i 2022:

- Urfolks rettigheter
- Tvangsarbeid eller arbeidsforhold som grenser til tvangsarbeid, fokus på migrantarbeidere
- Menneskerettighetsbrudd muliggjort av overvåkningsteknologi
- Tvangsflytting og andre alvorlige krenkelser som fanges opp i porteføljeovervåkningen

5.2.1 Alvorlige krenkelser av individers rettigheter i krig eller konfliktsituasjoner

Etter militærkuppet i Myanmar i februar 2021 har det kommet mye informasjon om selskaper som har nære forretningsforbindelser med selskaper med militært eierskap i Myanmar. Denne situasjonen har gjort at Etikkrådet har prioritert arbeidet etter kriteriet som gjelder krenkelse av individers rettigheter i krig- eller konfliktsituasjoner. Også i 2022 vil Etikkrådet arbeide mye med utredning av selskaper med tilknytning til militæret i Myanmar. Rådet vil også følge med på andre konflikter der selskaper kan medvirke til brudd på menneskers rettigheter i krig- eller konfliktsituasjoner.

Etikkrådet vil fortsette å ha oppmerksomhet mot selskaper med virksomhet i områder der okkupasjonsretten kommer til anvendelse. Behandlingen av Etikkrådetets rapport kan tilsi at ytterligere noen selskaper med virksomhet i tilknytning til Vestbredden vil bli vurdert.

Rådet vil i 2022 fokusere på:

- selskaper med nær tilknytning til militæret i Myanmar
- selskaper med virksomhet i tilknytning til Vestbredden

6 Salg av våpen til stater i væpnede konflikter der våpnene brukes i strid med folkerettens regler

Dette kriteriet er nytt. Etikkrådet er i ferd med å sette ut et konsulentoppdrag med sikte på å identifisere konflikter der våpen benyttes i strid med folkerettens regler for stridighetene. Basert på denne rapporten vil Etikkrådet deretter identifisere selskaper som selger disse våpnene til aktuelle stater. Identifikasjon av slike selskaper inngår i konsulentavtalen som Etikkrådet har inngått for produktkriteriene. Det kan likevel også være aktuelt å benytte andre konsulentmiljøer for å identifisere selskaper som bør vurderes.

Etikkrådet vil i 2022:

- identifisere aktuelle konflikter
- identifisere selskaper som selger aktuelle våpentyper til stater i noen av disse konfliktene

7 Salg av våpen eller militært materiell til nærmere angitte stater

Dette kriteriet gjelder salg av våpen til stater som eksplisitt er fastlagt av Finansdepartementet. For tiden gjelder dette Syria og Nord-Korea. Ingen selskaper er nå utelukket etter dette kriteriet, og det er sjelden at relevante saker fanges opp av den løpende porteføljeovervåkingen. Kriteriet ble flyttet fra produktkriteriene til atferdskriteriene da retningslinjene ble endret i september. Ettersom kriteriet er så lite brukt, antas dette å få små praktiske konsekvenser.

7.1.1 Alvorlig miljøskade

Etikkrådet følger løpende med på om selskaper strandsetter skip eller oljeplattformer til opphugging enkelte steder i Asia. Rådet legger nå til grunn at opphugging i Bangladesh og Pakistan innebærer en uakseptabel risiko for miljøskade eller grove brudd på arbeidstakerrettigheter. Opphugging i India må vurderes individuelt ettersom det der er mye større forskjeller mellom ulike huggeverft når det gjelder tiltak for å hindre miljøskade. Flere selskaper som har avhendet skip eller oljeplattformer, vil bli vurdert i 2022.

Etikkrådet har i 2021 fått kartlagt selskaper som har virksomhet som påvirker verneområder med høye verneverdier, men som ikke har verdensarvstatus. Etikkrådet vil i 2022 vurdere et utvalg av selskapene som er identifisert. Noen av selskapene utvikler plantasjer i tropiske områder. Tropisk avskoging er et tema Etikkrådet har arbeidet med helt siden 2009. På dette området er det også behov for å følge opp selskaper som allerede står til observasjon eller som er utelukket fra fondet. Ettersom Norges Bank også har fokusert på tropisk avskoging, vil Etikkrådets aktivitet til en viss grad avhenge av bankens prioriteringer.

I 2021 har Etikkrådet bestilt en konsulentstudie med sikte på å identifisere særlig forurensende gullgruver. Det er sannsynlig at flere selskaper må undersøkes nærmere som følge av denne studien. Rådet tar også sikte på å gå videre med studier av andre deler av gruvesektoren.

Flere enkeltsaker som er fanget opp gjennom porteføljeovervåkingen, er under utredning. To selskaper står til observasjon under miljøkriteriet.

I 2022 vil Etikkrådet særlig arbeide med miljøskade knyttet til følgende områder:

- skipsopphugging i noen land
- særlig ødeleggende hogst og avskoging
- særlig verdifulle verneområder
- særlig forurensende gruvevirksomhet

7.1.2 Klimakriteriet

Klimakriteriet skiller seg ganske mye fra de andre kriteriene for observasjon og utelukkelse ved at det ikke finnes etablerte normer som enkeltselskapers virksomhet kan holdes opp mot. Videre fastlegger kriteriet at selskapet skal vurderes på et aggregert selskapsnivå. For de andre kriteriene vurderer Etikkrådet normalt om normbrudd i en enkelt del av et selskaps virksomhet er så alvorlige at selskapet bør utelukkes fra fondet. For klimakriteriet er det behov for å sammenlikne et stort antall selskaper for å komme frem til hvilke selskaper som

har utslipp som kan karakteriseres som grovt uetiske. Vurderinger av selskaper etter klimakriteriet er derfor særlig ressurskrevende.

Klimarisiko er den årsaken Norges Banks oppgir som begrunnelse for flest risikobaserte nedslag. Flere selskaper som Etikkrådet har tatt opp til vurdering etter klimakriteriet, har gått ut av fondet før Etikkrådet har sluttført sin vurdering. Når det nå er gitt signaler om at fondets arbeid på klimaområdet skal styrkes og reguleres særskilt i forvaltningsmandatet, kan det være naturlig å se på innretningen og organisering av arbeidet etter klimakriteriet på nytt.

I lys av behovene for utredningskapasitet på miljøområdet, den varslede styrkingen av klimaarbeidet i Norges Bank og ressursene som kreves for å identifisere selskaper som på et aggregert selskapsnivå har uakseptable utslipp av klimagasser, har Etikkrådet ikke lagt opp til et arbeidsprogram etter klimakriteriet i 2022. I særlige tilfeller kan det likevel være aktuelt å vurdere enkeltelskaper.

7.1.3 Grov korrupsjon og annen grov økonomisk kriminalitet

I september 2021 ble dette kriteriet endret fra bare å gjelde grov korrupsjon til også å omfatte annen grov økonomisk kriminalitet. Etikkrådet er i ferd med å ansette en person som skal utrede slike saker. Den nye medarbeideren vil trolig være på plass et stykke ut i 2022. Før arbeidet med å identifisere aktuelle selskaper kan starte, vil Etikkrådet bygge opp kompetanse på feltet, blant annet ved å arrangere et lite seminar der en inviterer eksperter på å avdekke og å forebygge økonomisk kriminalitet. I lys av den store mengden hvitvaskingssaker som er fanget opp i porteføljeovervåkingen, fremstår hvitvasking som en naturlig prioritet for de første undersøkelsene etter det endrede kriteriet.

Når det gjelder grov korrupsjon, velger rådet ut selskaper for utredning ved å kartlegge korrupsjonsanklager mot selskaper i fondet. Selskaper som har vært knyttet til svært alvorlige saker, eller som er involvert i flere saker, undersøkes nærmere. Deretter innhenter rådet opplysninger om etterlevelsessystemene til disse selskapene. Rådet vurderer den fremtidige risikoen på grunnlag av hvordan selskapet har respondert på tidligere korrupsjonstilfeller, og hvilke systemer selskapet har innført for å forebygge korrupsjon fremover. Arbeidet med annen grov økonomisk kriminalitet vil bli lagt opp på tilsvarende måte.

Hvis det fanges opp anklager mot mange selskaper i en bestemt sektor, gjennomgår Etikkrådet ofte sektoren samlet og undersøker de selskapene som er gjenstand for de mest alvorlige anklagene. Etikkrådet er i ferd med å gjennomføre en samlet gjennomgang av delvis statseide oljeselskaper med sikte på å vurdere om noen av disse bør utredes i 2022.

For tiden er det selskaper under utredning innen industriservice og oljeservice. To selskaper står til observasjon på grunn av risikoen for medvirkning til grov korrupsjon.

Etikkrådet vil i 2022:

- begynne implementeringen av de nye retningslinjene, herunder å avholde et lite seminar om selskapers medvirkning til økonomisk kriminalitet
- utrede noen selskaper som har vært knyttet til hvitvasking
- vurdere risikoen for grov korrupsjon i noen selskaper i industriservice, oljeservice og olje & gass-sektoren.

7.1.4 Andre grove brudd på grunnleggende etiske normer

Grove normbrudd som ikke hører inn under de andre kriteriene, kan vurderes etter dette kriteriet. Tidligere har kriteriet vært anvendt på saker som gjelder ressursutvinning i omstridte områder. Dette følger Etikkrådet løpende med på.

I forbindelse med behandlingen av Etiklutvalgets utredning ble det understreket at dyrevelferd er omfattet av dette kriteriet. Etikkrådet vil i 2022 vurdere saker om dyrevelferd som fanges opp gjennom porteføljeovervåkingen.

I 2022 vil rådet særlig fokusere på:

- dyrevelferdssaker
- problemstillinger som tidligere har vært vurdert etter dette kriteriet.